

Література

1. Budget of the U.S. Government. Fiscal Year 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <https://www.aau.edu/WorkArea/Download Asset.aspx?id=11798> (Дата перегляду 20.03.2014)
2. U.S. National Security Strategy 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (Дата перегляду 15.02.2014)
3. President's Emergency Plan for AIDS Relief (PEPFAR). [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <http://www.pepfar.gov/about/strategy/index.htm> (Дата перегляду 18.03.2014)
4. International Military Education and Training (IMET). [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <http://www.state.gov/t/pm/65533.htm> (Дата перегляду 18.03.2014)
5. Foreign Military Financing (FMF). [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <http://www.state.gov/t/pm/65531.htm> (Дата перегляду 18.03.2014)
6. Enhanced International Peacekeeping Capabilities (EIPC). [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: http://justf.org/Program?program=Enhanced_International_Peacekeeping_Capabilities (Дата перегляду 22.03.2014)
7. Lancaster C. Transforming Foreign Aid: United States Assistance in the 21st Century. / C. Lancaster. – Washington: Peterson Institute, 2000. – 114 p.
8. Harvey K. Afghanistan, The United States, and the Legacy of Afghanistan's Civil War. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <http://www.stanford.edu/class/e297a/Afghanistan,%20the%20United%20States.htm> (Дата перегляду 10.02.2014)
9. Military assistance. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <http://www.state.gov/documents/organization/17783.pdf> (Дата перегляду 09.02.2014)

Рецензент: Лупул Т.Я., д.політ.н., доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

7.04.2014

УДК 323(410):314.7:061.1ЄС

Михавчук Ліля

ПОЛІТИКА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЩОДО ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ В КОНТЕКСТІ ЙОГО РОЗШИРЕННЯ

Трудова міграція та її вплив на приймаючі країни посідає центральне місце у дискусіях щодо наслідків розширення Європейського Союзу. Після розширення ЄС у 2004 та 2007 роках у країнах-учасниках Спільноти були встановлені різні режими щодо трудової міграції з приєднаних країн. Велика Британія лібералізувала доступ до свого ринку праці для працівників із країн, які вступили до ЄС у 2004 році, проте обмежила доступ для трудових мігрантів з Румунії та Болгарії у 2007 році. У статті проаналізовано економічні та політичні передумови рішення уряду Великої Британії дозволити вільний рух працівників у 2004 році. Висвітлено причини, які стали приводом для введення перехідного періоду для Болгарії та Румунії у 2007 році.

Ключові слова: розширення ЄС, ЄС-15, ЄС-8, ЄС-2, Великобританія, трудова міграція, свобода пересування працівників, доступ до ринку праці.

Михавчук Лілія

ПОЛІТИКА ВЕЛИКОБРИТАНИИ В ОТНОШЕНИИ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ В КОНТЕКСТЕ ЕГО РАСШИРЕНИЯ

Трудовая миграция и ее влияние на принимающие страны занимает центральное место в дискуссиях о последствиях расширения Европейского Союза. После расширения ЕС в 2004 и 2007 годах в странах-участницах Сообщества были установлены различные режимы по трудовой миграции из присоединенных стран. Великобритания либерализовала доступ к своему рынку труда для работников из стран, вступивших в ЕС в 2004 году, однако ограничила доступ для трудовых мигрантов из Румынии и Болгарии в 2007 году. В статье проанализированы экономические и политические предпосылки решения правительства Великобритании разрешить свободное движение работников в 2004 году. Освещены причины, которые стали поводом для введения переходного периода для Болгарии и Румынии в 2007 году.

Ключевые слова: расширение ЕС, ЕС-15, ЕС-8, ЕС-8, Великобритания, трудовая миграция, свобода передвижения работников, доступ к рынку труда.

UK'S POLICY ON LABOUR MIGRATION WITHIN THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF ITS ENLARGEMENT

Labour migration and its impact on host countries is at a core in the debate on the consequences of EU enlargement. After the EU enlargement in 2004 and 2007 member states of the Community implemented different regimes on labour migration from the accessed countries. The UK liberalized access to its labor market for workers from the countries that joined the EU in 2004, but has limited access for migrant workers from Romania and Bulgaria in 2007. The paper analyzes the economic and political preconditions of the government's decision to allow free movement of workers in 2004. The reasons for the introduction of a transitional period for Bulgaria and Romania in 2007 are highlighted.

Keywords: EU enlargement, EU-15, EU-8, EU-2, UK, labour migration, free movement of workers, access to the labour market.

Постановка проблеми. Збільшення кількості країн-учасниць Європейського Союзу стимулює підвищення трудової мобільності всередині Спільноти. З кожним етапом розширення, розрив у економічному розвитку між членами ЄС стає дедалі більшим, а трудова міграція дедалі масштабнішою. За таких умов, свобода пересування працівників перетворюється на один із найбільш чутливих процесів як для приймаючих країн, так і для країн походження трудових мігрантів.

У 2004 та 2007 роках в історії Європейського Союзу відбулися чергові етапи розширення, які суттєво відрізнялися від попередніх за кількісними та якісними характеристиками. Уперше до ЄС вступили держави, які значно відставали за рівнем економічного та соціально-політичного розвитку. Різниця у рівнях розвитку вилилася у занепокоєння з-поміж членів Європейського Союзу (так званих ЄС-15) щодо потенційних масштабів трудової міграції всередині Спільноти після розширення та її можливого негативного впливу. Стурбованість ґрунтувалася на чисельності населення (близько 100 млн. громадян) шойно приєднаних країн (так званих ЄС-8) разом із великою різницею у доходах на душу населення. Врешті-решт, більшість країн ЄС-15 встановила перехідні обмеження на вільний рух працівників із країн, що приєдналися.

Велика Британія не скористалася цим політичним інструментом і стала однією з трьох країн ЄС-15, які прийняли рішення одразу відкрити свої ринки праці для працівників із країн, які приєдналися у 2004 році. Рішення не піти тим шляхом, який обрала більшість країн-членів ЄС-15 мало серйозні наслідки. З 2004 року Велика Британія відчула великі притоки трудових мігрантів із шойно приєднаних країн. У результаті, суспільний та політичний дискурс довкола імміграції зазнав трансформацій. Попередня напруга та ворожість спрямована на шукачів притулку перейшла у дискусії довкола трудової міграції із шойно приєднаних країн. Було піднято питання щодо ефективності управління міграційними процесами урядом, а також організації національної системи соціального забезпечення. На цьому тлі, міграція, яка у Великобританії завжди була дискусійним політичним питанням, перетворилася у одну із головних політичних проблем на порядку денному уряду країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі міжнародної трудової міграції присвячено чимало уваги у сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Ці дослідження здебільшого мають економічний та соціальний фокус. Достатньо велика кількість публікацій присвячена впливу трудової міграції до Великобританії на економіку країни та її суспільну згуртованість. Питання трудової міграції Великої Британії знаходять своє відображення у працях К. Босуелл, К. Варгас-Сільви, В. Сомервілля, С. Спенсер, К. Райта, М. Руса та деяких інших. Серед вітчизняних науковців, варто відмітити наукові доробки О. Малиновської, М. Відякіної, Я. Полянської, Б. Юськіва та інших.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Політичні проблеми довкола трудової міграції у Великій Британії досліджені не достатньо.

Цілі статті. Метою статті є висвітлення політичного курсу уряду Великобританії стосовно свободи пересування працівників у розширеному Європейському Союзі. **Основні завдання:** проаналізувати внутрішні соціально-політичні, економічні та зовнішньополітичні фактори, які впливали на рішення відкрити британський ринок праці для робітників з країн, які приєдналися у 2004 році; з'ясувати причини введення перехідного періоду для трудової міграції громадян Румунії та Болгарії (так звані ЄС-2) у 2007 році.

Основний матеріал дослідження. Свобода пересування працівників належить до фундаментальних принципів Європейського Союзу, що гарантується його законодавством.

Вільний рух робітників забезпечується нормами первинного права ЄС: Договором про функціонування Європейського Союзу та Договором про Європейський Союз. Відповідні положення також містяться у актах вторинного законодавства Європейського Союзу: Директиві 2004/38/ЄС, Постанові ЄС № 492/2011, Постанові ЄС 1251/70 та ін. Детально розглянувши положення цих нормативно-правових актів, можна відзначити, що вільне переміщення робітників означає, що громадяни будь-якої з країн-учасниць ЄС можуть безперешкодно в'їжджати до іншої країни-учасниці з метою працевлаштування. Ці працівники мають такі ж права як і громадяни приймаючої країни щодо працевлаштування та умов праці, тобто між працівниками держав-членів ЄС не може існувати жодної дискримінації за національною ознакою. Приймаюча країна, зі свого боку, повинна сприяти та полегшувати інтеграцію цих громадян та членів їхніх сімей у внутрішнє суспільство.

Принцип свободи пересування працівників бере свій початок із підписання Римського договору у 1957 році. Основна його мета полягає у покращенні співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на ринках праці країн-членів Європейської Спільноти. До кінця 1990-х років з боку держав-учасниць здебільшого лунало незадоволення надто малою мобільністю працівників між ними, а свобода пересування розглядалася як невиконаний елемент європейської інтеграції [6, р.652]. Однак, з кожним розширенням Європейського Союзу, із збільшенням кількості держав-членів збільшується й чисельність громадян ЄС, які отримують право на вільне пересування в межах Спільноти. У 2004 році ЄС здійснив безпрецедентне, з часів свого існування, розширення. Характеристика основних економічних показників країн, які вступили, свідчить, що рішення про їх приєднання було продиктоване, в першу чергу, політичними, а не економічними міркуваннями [27, с.122]. Країни ЄС-8 значно відставали за темпами економічного розвитку, що служило серйозним «пуш-фактором» для міграції. Це пробудило зростаючу стурбованість у країнах ЄС-15 щодо того як значне збільшення населення ЄС разом із вищим рівнем безробіття та порівняно нижчими заробітками вплине на національні ринки праці та майбутні міграційні потоки [7, р.8]. Тому, з цього моменту, дискурс щодо вільного пересування робітників між країнами ЄС різко змінився: від переконання, що свобода пересування працівників у ЄС не виконує поставлену на неї функцію до бажання її обмежити.

Напередодні розширення 2004 року між країнами ЄС-15 було домовлено, що після розширення не буде обмежень на пересування тих громадян, ціллю яких є навчання або проживання. Що ж до трудової міграції, то з усіма країнами, які готувалися до вступу, окрім Кіпру та Мальти, був узгоджений тимчасовий перехідний період. Це робилося з метою уникнення потенційного підвищення потоків робочих-мігрантів з країн ЄС-8 та негативного впливу, який вони можуть чинити на громадськість, економічну та політичну ситуацію.

Перехідний період передбачає, що країни-учасниці ЄС можуть вільно застосовувати національні заходи, що обмежують можливість працевлаштування громадян із щойно приєднаних членів ЄС на їхній території. Обмеження можуть тривати максимум до семи років після розширення. Їх застосування переглядається через наступні два та три роки, а далі вони можуть бути продовжені ще на два роки, якщо у них є велика необхідність. Після закінчення семирічного терміну, жодна країна-учасниця ЄС більше не може обмежувати вільне переміщення робітників з приєднаних країн. Держави, які дозволять вільне пересування для робітників, мають право встановити або повторно ввести обмеження протягом перших двох років після вступу цих країн до ЄС. Протягом ще п'яти років, ці держави ЄС-15 можуть звертатися до Європейської Комісії із проханням призупинити вільне переміщення робітників, якщо у них можуть очікуватися серйозні потрясіння на ринку праці [11, р.12]. Загалом, введення перехідного періоду наштовхується на певну критику. По-перше, це, значною мірою, лише відтягування часу, адже коли обмеження будуть зняті ті мігранти, які планували виїхати, зрештою виїдуть. По-друге, така політика стимулює перехід трудових мігрантів та деяких роботодавців у неформальний сектор економіки, що завдає збитків країні призначення.

Після розширення у 2004 році, в країнах ЄС-15 було встановлено різні режими стосовно вільної трудової міграції. Лише три країни ЄС-15 відкрили свої ринки праці для робітників із щойно приєднаних країн одразу після їхнього вступу – Велика Британія, Ірландія та Швеція. У Швеції правила Європейського співтовариства вступили в дію негайно і без жодних обумовлень, тоді як у двох інших країнах були введені обмеження на отримання соціальних пільг.

На політичні рішення щодо свободи пересування працівників у країнах ЄС-15 впливали внутрішні економічні та суспільно-політичні фактори, а також зовнішньополітична ситуація. Аналітики припускають, що введення перехідних положень у дванадцяти країнах з ЄС-15 були

викликані внутрішньополітичним занепокоєнням в так і некваліфіковані робітники. Це ті вакансії, які люди, що живуть тут, не готові заповнити. Деякі з них є постійними, інші – сезонними» [13]. Дотримуючись такої ж думки, провідні організації роботодавців Британії, як Конфедерація британської промисловості, Британська торгово-промислова палата та інші заявляли, що на їхнє переконання така політика могла б забезпечити фірмам ширше коло працівників і тим самим дати їм можливість подолати брак потрібних кадрів. Також, впливові профспілки, які традиційно підтримують принцип свободи переміщення працівників у ЄС, висловлювалися за надання цього права робітникам з ЄС-8 [15, р.52].

Отже, напередодні розширення ЄС 2004 року у Великобританії на тлі економічного підйому існувала нестача робочої сили, особливо низькокваліфікованої. Ці реалії чинили певний тиск на британський уряд. Бізнесові та інші групи наполягали на необхідності залучати більше мігрантів для ліквідації дефіциту робочої сили і навичок. Адже саме мігранти змогли б виконувати роботу, яку британські працівники не можуть або не хочуть робити.

Дозвіл на вільний рух працівників був великою мірою продовженням зовнішньополітичного курсу Великобританії. Лейбористський уряд активно підтримував розширення Європейського Союзу, слідуючи визначеною попереднім консервативним урядом траєкторією [2, р.532]. Як відмічають деякі дослідники, підтримка розширення ЄС ґрунтується на британському прагматизмі та скептицизмі щодо євроінтеграційних перспектив. У відносинах Великобританії зі Спільнотою домінує принцип розширення замість поглиблення, на який впливає переконання, що залучення все більшої кількості нових учасників ускладнюватиме процес централізації у Європейському Союзі [20, р.52; 28]. Важливо, що держави ЄС-8 розділяли британське бачення розвитку Європейської Спільноти у протистоянні проектам перетворення ЄС у федерацію. Саме тому Велика Британія налагодила з ними хороші двосторонні відносини, сподіваючись у такий спосіб заручитися їхньою підтримкою у протистоянні так званій «старій Європі», яка знаходиться під впливом Німеччини та Франції [29, с.87]. Окрім того, відомо, що ці держави є прихильними атлантизму, тобто більше схильні приймати англо-американську позицію у питаннях ведення зовнішньої політики [4, р.450]. Не можна забувати, що країни ЄС-8 готувалися до вступу в ЄС у період Іракської кризи. Тож збереження їхньої підтримки було дуже важливим. У цих умовах, рішення уряду Британії використати перехідні обмеження на трудову міграцію могло б суттєво підірвати сформовані позитивні двосторонні відносини.

Для того, щоб політика була ефективною, надійною та викликала довіру у суспільства вона повинна ґрунтуватися на емпіричних даних. Для отримання таких даних уряд Великої Британії у 2003 році ініціював проведення економетричного аналізу міграційних потоків, які могла спричинити майбутня хвиля розширення ЄС. Проведене дослідження передбачило, що розширення ЄС не призведе до значного збільшення притоку мігрантів з країн ЄС-8. За прогнозами середньорічний рівень чистої міграції міг скласти від 5 до 13 тис. робітників з країн ЄС-8 на період до 2010 [11, р.8]. Однак, такий аналіз повинен був братися до уваги із обережністю, оскільки через відсутність історичних даних про міграцію з країн ЄС-8 до Великобританії, прогнози щодо імміграції після приєднання цих країн до ЄС були зроблені з використанням даних з інших країн.

Для порівняння були взяті попередні хвилі розширення Європейського Союзу. Так, за четвертого розширення (1 січня 1995 року), коли приєдналися Австрія, Фінляндія і Швеція, не було відмічено істотних міграційних рухів до інших держав-членів. Однак, ці країни мали достатньо високий рівень доходів на душу населення, подібний до рівня тодішніх членів ЄС. Крім того, вони вже користувалися правом на вільне пересування в ЄС, будучи членами Європейської економічної зони. Для кращого порівняння необхідно було дивитися на третє розширення ЄС, коли до нього вступили Іспанія та Португалія (1 січня 1986 року). Враховуючи значну різницю в доходах на душу населення та рівнях безробіття між цими двома країнами та ЄС, у 1986 році були узгоджені перехідні положення для того, щоб звести до мінімуму можливість масової імміграції після їхнього вступу. Однак, навіть після закінчення перехідного періоду не спостерігалося великих імміграційних рухів з цих двох країн. Як результат, досвід попередніх приєднань вказував на низький рівень міграції всередині ЄС після приєднання нових членів [24, р.10].

Британське керівництво оголосило про намір дозволити працювати в країні громадянам з ЄС-8 у грудні 2002 року. В той час було не зовсім зрозуміло, що збиралися зробити інші країни стосовно доступу до їхніх ринків праці працівників з ЄС-8. Так, сценарій, в якому свої ринки праці відкрили б такі держави як, Німеччина та Австрія, які є популярнішими серед мігрантів з ЄС-8, був би вигідним для Великобританії, адже тоді до країни поїхала б дуже незначна кількість

працівників з цих країн [24, р.10]. Однак, Німеччина та Австрія вирішили ввести обмеження на трудову міграцію. Таке рішення спровокувало занепокоєння у інших привабливих для мігрантів країнах. Як наслідок, багато з тих, які раніше заявляли про свою готовність приймати працівників з ЄС-8, змінили своє рішення напередодні розширення. Цікаво, що навіть у Швеції, яка врешті опинилася серед меншості, що дозволила трудову міграцію, також спробували переглянути заявлене рішення, однак, уряду країни не вдалося здобути підтримку [25, р.161-162]. Припускаємо, що британське керівництво покладалося на те, що значно більша кількість країн ЄС-15 не буде застосовувати перехідні обмеження.

Незважаючи на те, що у Великобританії, Ірландії і Швеції вирішили приймати трудових мігрантів з країн ЄС-8, політичні сили у всіх трьох країнах обмірковували необхідність введення хоча б якихось обмежень. Консервативна партія закликала слідувати прикладу інших країн ЄС-15, у ЗМІ почали з'являтися публікації про масовий «наплив» мігрантів із приєднаних країн, які прийдуть не працювати, а зловживати системою соціального забезпечення. У відповідь уряд у лютому 2004 року створив Систему реєстрації працівників для трудових мігрантів з ЄС-8, які планували влаштуватися на роботу у Великобританії після 1 травня 2004 року [9; 10, р.77]. Однак, Система реєстрації працівників не була призначена для обмеження доступу на ринок праці громадян ЄС-8. Її заявлені політичні цілі полягали у тому, щоб контролювати доступ працівників з країн ЄС-8 до соціальної допомоги по безробіттю та соціальних послуг, заохочувати їхню участь у формальному секторі економіки, а також забезпечувати емпіричні дані для полегшення моніторингу в'їзду [1, р.2]. Окрім того, відповідно до правил цієї Системи, працівник, який у ній не зареєструвався, не порушував закону. Вся відповідальність лягла на працедавця, який у такому разі повинен був сплатити штраф [15, р.55]. Старший політичний аналітик Інституту міграційної політики В. Сомервілл вважає, що той факт, що Система реєстрації працівників була представлена лише за декілька місяців до розширення ЄС, свідчить про те, що це була необдуманна спонтанна реакція на заяви табloidної преси [21, р.137].

Іншим попереджувальним заходом стало запровадження суворіших умов стосовно отримання соціальних пільг для усіх громадян ЄС. Так, іноземні працівники мали право на отримання податкових кредитів, допомоги на дитину і на оплату житла як тільки вони починали працювати у Великобританії, але за умови, що вони зареєструвалися у Системі реєстрації працівників і залишалися працевлаштованими протягом 12-місячного періоду реєстрації. Працівники, які втрачали роботу під час цього періоду втрачали й право на отримання допомоги. Окрім того, робітники з країн ЄС-8 не можуть претендувати на допомогу для малозабезпечених і безробітних (яка нараховується залежно від доходу), якщо вони не завершили 12-місячний період зайнятості [15, р.56; 11, р.6].

Незважаючи на всі аргументи, після розширення Європейського Союзу 2004 року, до Великобританії рушив великий міграційний потік працівників з ЄС-8. Станом на початок 2004 року сальдо міграції громадян ЄС-8 склало близько 9 тис. осіб, далі почало стрімко збільшуватися – до 49 тис. у грудні 2004 року, 61 тис. у 2005 році, 71 тис. у 2006 році, досягнувши піку – 87 тис. у 2007 році. З 2008 року рівень чистої міграції з країн ЄС-8 почав трохи знижуватися – до 20 тис. на кінець 2008 року і 16 тис. на кінець 2009 року, після чого стабілізувався на середньорічному рівні близько 40 тис. на рік [17]. Загалом, зниження було пов'язане з тим, що починаючи з 2007 року інші країни ЄС-15 почали знімати/пом'якшувати національні обмеження на трудову міграцію для працівників ЄС-8.

Слід наголосити, що хоч міграційні потоки з країн ЄС-8 були набагато більшими ніж прогнозувалося та великим в абсолютних цифрах, ці мігранти – як іноді подається у ЗМІ та громадських дебатах – не склали більшості міграційних потоків до Великобританії та все ще становили менше однієї п'ятої від загальної кількості іммігрантів. Більше того, оцінка наслідків імміграції з країн ЄС-8 показала, що загалом ця група мігрантів зробила позитивний внесок у економіку Великої Британії, оскільки здебільшого це були молоді, добре освічені люди, основна мета яких – пошук кращих умов праці [12, р.29-30]. Також, занепокоєння стосовно того, що працівники з країн ЄС-8 будуть зловживати системою соціального забезпечення, виявилися безпідставними. Проведені дослідження показали, що ця група мігрантів, на відміну від деяких інших, менше звертається по соціальну допомогу [12, р.3]. Однак, швидкість, розмір і, в цілому, несподіваний характер масштабної міграції привели до негативної реакції суспільства та критики дій уряду Великобританії.

У суспільному дискурсі Великобританії міграція працівників з ЄС-8 значною мірою стала синонімом «низькокваліфікованої імміграції», яка вийшла «з-під контролю» [19, р.66].

Опитування громадської думки у Британії показали, що низькокваліфіковані працівники відносяться до тієї категорії мігрантів, яка викликає найбільш негативне ставлення серед населення. У ході опитування, проведеного на замовлення Центру зі спостереження за міграцією при Оксфордському університеті (Migration Observatory) в кінці 2011 року, 69% британської громадськості вказали на своє бажання, щоб рівень імміграції до Британії зменшився. 64% респондентів заявили, що вони хотіли б, щоб знизилася трудова імміграція низькокваліфікованих працівників, у порівнянні з 32%, які виступили за скорочення притоку кваліфікованої робочої сили [3, р.3, 14].

У 2006 році у бік уряду лунали звинувачення, що він втратив контроль над ситуацією. Найбільш очікуваною реакцією було введення у Британії обмежень на в'їзд працівників з ЄС-8, адже уряд Британії мав для цього усі юридичні та політичні важелі. Однак, Т. Блер не скористався цією можливістю. Натомість було розпочато зміни у міграційній політиці загалом. Основною метою стало впровадження суворішого підходу до імміграції низькокваліфікованих робітників з країн, які не є членами ЄС [18, р.27]. Також, були введені нові покарання для роботодавців, які наймали нелегальних працівників. Відповідно до «Акту щодо імміграції, надання притулку та національності» від 2006 року, роботодавці, які прийняли на роботу нелегального мігранта повинні були сплачувати штраф за кожного.

Загалом, масштабна імміграція з 2004 року стала важливим фактором, який стимулював у Великобританії політичні реформи для регулювання імміграції та працевлаштування іноземних громадян, що й досі тривають. Уряд Великобританії усвідомив необхідність зменшення вже звичної для країни опори на іноземних працівників. А тому розробляючи ефективну міграційну політику, політичні сили почали обговорювати зміни в широкому діапазоні державної політики (окрім імміграції). Сюди можна віднести зміни в системі надання пільг (які нинішній уряд наразі активно вводить у дію), вироблення кращої концепції для системи освіти, жорсткіший нагляд за агенціями з найму працівників тощо [5].

Через три роки після приєднання ЄС-8 Великобританія вже перейшла до більш обмежувальної імміграційної політики [26, р.17]. У жовтні 2006 року уряд Т. Блера оголосив про намір введення перехідного періоду для Румунії і Болгарії. Обмеження були підтвержені і продовжені у 2009 і 2012 роках. Відповідно до Договору про приєднання, вони були повністю зняті з січня 2014 року. У 2007 році, коли до Європейського Союзу приєдналися Румунія і Болгарія, свої ринки праці для трудових мігрантів з цих двох країн відкрили лише Швеція та Фінляндія з країн ЄС-15 та всі країни ЄС-8 за винятком Угорщини.

Під час існування перехідних обмежень, громадяни ЄС-2, які хотіли влаштуватися на роботу у Великій Британії, повинні були отримати дозвіл. Так, висококваліфіковані працівники подавали заяву на працевлаштування через Систему накопичення балів. Тоді як, для легального працевлаштування робітників з Румунії і Болгарії низької кваліфікації єдиним відкритим шляхом була Програма для сезонних сільськогосподарських робітників та Схема тимчасового працевлаштування на підприємства деяких галузей економіки, яка дозволяє роботодавцям у галузі харчової промисловості наймати іноземних робітників. Проте й вони мали певні обмеження, зокрема, встановлену квоту у 20 тис. трудових мігрантів на рік та максимальний період перебування у Великій Британії до шести місяців для тих, хто зайнятий у сільському господарстві та дванадцять місяців для працівників харчової промисловості. Слід зауважити, що на період існування перехідних обмежень ці дві програми були доступними лише для робітників з Румунії та Болгарії.

Як вже зазначалося, після масштабного і стрімкого «напливу» робітників з ЄС-8, починаючи з 2004 року у Великобританії постерігалася висока загальна напруга довкола питань імміграції, яка постійно підкріплювалася негативним висвітленням у ЗМІ. На цьому тлі, мала місце значна суспільна і політична стурбованість тим, що вільний доступ для румунів і болгар міг сприяти ще більшій імміграції. Так, Інститут суспільно-політичних досліджень оцінив, що лібералізація ринку праці доступ призведе до додаткового «припливу» близько 48 тис. румунських і болгарських мігрантів за півтора року після приєднання цих країн до ЄС [8, р.31]. Більше того, бралися до уваги й існуючі упередження щодо прив'язування громадянам ЄС-2 відношення до організованої злочинності та корупції [25, р.176].

Загалом, можна виділити декілька аргументів за і проти того, що після приєднання країн ЄС-2 до Британії попрямувала б велика хвиля імміграції з цих країн. Так, болгарський та румунський уряди наводили дані, які засвідчували, що тільки незначний відсоток їхньої робочої сили має намір працювати за кордоном. Однак, враховуючи чисельність населення цих країн це

достатньо велика кількість громадян [14]. Аналізуючи основні критерії, які впливають на вибір мігрантами країни призначення (як географічна близькість, мовна спорідненість, наявність вже сформованих імміграційних мереж), можна зробити висновок, що Великобританія не є популярною країною призначення для румунських та болгарських мігрантів. На користь невеликої імміграції говорило те, що Велика Британія географічно віддалена, тут не було розвинених міграційних комун ні румунів, ні болгар (на зразок розвиненої польської діаспори у Британії) та мовної спорідненості (на відміну від тієї, яка є з Італією, Іспанією). Однак, якщо б сценарій попереднього розширення повторився і такі країни як Італія, Іспанія, Німеччина, які є найбільш привабливими для працівників з ЄС-2, не відкриють свої ринки праці, то не виключено, що рівень імміграції міг бути високим. Враховуючи, що середній рівень заробітної плати у цих країнах був навіть нижчим, ніж у більшості з десяти країн, що стали членами ЄС в 2004 році, міграція, навіть якщо циркулярна, була б популярною. За такої перспективи, британська громадськість почала виступати за жорсткіші правила та введення річного ліміту на імміграцію.

Рішення уряду Великої Британії обмежувати доступ до британського ринку праці румунських та болгарських робітників можна пояснити тим, що, загалом, приєднання Болгарії та Румунії відбувалося у зовсім інших економічних та соціально-політичних реаліях. У 2007 році Великобританія переживала інший економічний цикл, вже не було таких ґрунтовних підстав для залучення ще більшої кількості іноземних працівників, хоч економіка все ще була здатна впоратися із новою хвилею імміграції, якби був відкритий ринок праці для робітників ЄС-2. Важливу роль відіграли територіальні громади, які зазнали труднощів із соціалізацією мігрантів в ході попереднього масового напливу. Потрібно зауважити, що характерною особливістю мігрантів ЄС-8 була висока територіальна розосередженість. Територіальні громади, які раніше не стикалися із такою кількістю іноземців були не готові їх приймати. Адже збільшення присутності мігрантів там, де зазвичай їх було не багато вимагає створення відповідних інституцій для їх обслуговування, пристосування сфери соціальних послуг до їхніх потреб тощо.

Серед причин введення перехідних обмежень було й те, що до розширення 2007 року не було такого сильного політичного інтересу Британії. Т. Блер припускав думку про надання права на вільне переміщення працівникам з ЄС-2, хоч і без серйозних намірів здійснення такого кроку. Проти прийняття такого рішення виступала більшість членів Кабінету, особливо тодішній міністр внутрішніх справ Дж. Рейд, який твердо наполягав на введенні перехідних обмежень на трудову імміграцію з ЄС-2 [22, р.353; 2, р.532]. Бізнесові та інші групи, які підтримували залучення трудових мігрантів після розширення ЄС у 2004 році, також виступили за представлення перехідного періоду для робітників з Болгарії та Румунії. Основна аргументація базувалася на тому, що хоч міграція й приносить користь Великобританії, не варто покладатися на неї як на тривале вирішення проблем, які існують у британській системі освіти та навчанні працівників. Насамкінець, уряд Британії просто не міг не вжити відповідних заходів, оскільки це б стало чітким підтвердженням того, що суспільна думка взагалі не береться до уваги під час прийняття політичного рішення.

Висновки. Рішення британського уряду впустити до країни трудових мігрантів з країн ЄС-8 одразу після їх приєднання у 2004 році було цілком обґрунтоване як економічно, так і політично. Важливу роль відіграв зовнішньополітичний курс Великої Британії. Однак, не були враховані загрози соціальній згуртованості всередині країни. У 2007 році економічні підстави для залучення мігрантів все ще існували, проте значно менші. Серйозна напруга у суспільстві, яку спричинив масовий притік мігрантів з країн, які вступили до ЄС у 2004 році разом із меншим зовнішньополітичним тиском лежали в основі введення перехідного періоду для громадян Румунії та Болгарії. Можна припустити, що стосовно наступних розширень Європейського Союзу Велика Британія буде також застосовувати обмежувальний підхід.

Трудова міграція продовжує бути суперечливим та дискусійним питанням політичних дебатів як в ЄС, так і у Великій Британії. Поступове відкриття ринків праці у країнах Західної Європи, спровоковане розширенням ЄС у 2004 та 2007 роках, значно змінило міграційну картину Європи і призвело до стійкої міграції зі Сходу на Захід. Все це мало прямий вплив на майбутні пріоритети британської імміграційної політики, що є **перспективною подальших досліджень.**

Література

1. Anderson B., Ruhs M., Rogaly B., Spence S., 2006, 'Fair Enough? Central and East European migrants in low-wage employment in the UK'. COMPAS Research Report, Oxford. Available at:

- http://www.compas.ox.ac.uk/fileadmin/files/Publications/Research_projects/Labour_markets/Changing_status/Fair%20enough%20paper%20-%20201%20May%202006.pdf [last accessed 28.03.2014].
2. Bache I., Nugent N., 2007 'Europe' in: Seldon, A. (ed.) 2007 'Blair's Britain 1997-2007'. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 529 – 550.
 3. Blinder S., Ruhs M., Vargas-Silva C., 2011 'Thinking behind the Numbers: Understanding Public Opinion on Immigration in Britain'. Migration Observatory Report, Oxford. Available at: <http://migrationobservatory.ox.ac.uk/sites/files/migobs/Report%20%20Public%20Opinion.pdf> [last accessed 28.03.2014].
 4. Bogdanor V., 2005 'Commentary Foreign Policy' in: Seldon A., Kavanagh D. (eds.) 2005 'The Blair Effect 2001 – 5'. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 445 – 452.
 5. David Cameron's immigration speech. Available at: <https://www.gov.uk/government/speeches/david-camerons-immigration-speech> [last accessed 26.03.2014].
 6. Donaghey J., Teague P., 2006 'The Free Movement of Workers and Social Europe: Maintaining the European Ideal'. Industrial Relations Journal, vol. 37, no. 6, pp. 652–666.
 7. Doyle N., Hughes G., Wadensjö E., 2006 'Freedom of Movement for Workers from Central and Eastern Europe. Experiences in Ireland and Sweden'. Swedish Institute for European Policy Studies Report no. 5, 121 p.
 8. Drew C., Sriskandarajah D., 2006 'EU Enlargement: Bulgaria and Romania – Migration Implications for the UK'. Institute for Public Policy Research Fact File, London. Available at: http://europe.bg/upload/docs/eu_enlargement_factfile.pdf [last accessed 29.03.2014].
 9. Drew C., Sriskandarajah D., 2007 'EU Enlargement in 2007: No Warm Welcome for Labor Migrants'. Migration Policy Institute. Available at: <http://www.migrationpolicy.org/article/eu-enlargement-2007-no-warm-welcome-labor-migrants/> [last accessed 29.03.2014].
 10. Drinkwater S., Eade J., Garapich M., 2010 'What's behind the figures? An investigation into recent Polish migration to the UK' in: Black R., Engbersen G., Okólski M., Panțiru C. (eds.) 2010 'A Continent Moving West? EU Enlargement and Labour Migration from Central and Eastern Europe'. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 73 – 88.
 11. Dustmann C., Casanova M., Fertig M., Preston I., Schmidt C., 2003 'The Impact of EU Enlargement on Migration Flows'. Home Office Online Report no. 25/03. Available at: <http://www.irr.org.uk/pdf/rdsolr2503.pdf> [last accessed 15.03.2014].
 12. Dustmann C., Frattini T., Halls C., 2010 'Assessing the fiscal costs and benefits of EU8 migration to the UK'. Fiscal Studies, vol. 31, no. 1, pp 1 – 41.
 13. Full text: Blair's migration speech. Available at: <http://www.theguardian.com/politics/2004/apr/27/immigrationpolicy.speeches> [last accessed 25.03.2014].
 14. Green A., 2006 'A government deaf to the wishes of the majority'. Available at: <http://www.migrationwatch.co.uk/pressArticle/20> [last accessed 25.03.2014].
 15. Heyes J., 2009 'EU Labour Migration: Government and Social Partner Policies in the UK' in: Galgóczi B., Leschke J., Watt A. (eds.) 2009 'EU Labour Migration Since Enlargement: Trends, Impacts and Policies'. London: Ashgate, pp. 51 – 68.
 16. Home Office (2001) 'Secure Borders, Safe Havens: Integration with Diversity in Modern Britain'. Available at: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/250926/cm5387.pdf [last accessed 29.03.2014].
 17. Provisional Long-Term International Migration (LTIM) estimates, year ending September 2013 / Office of National Statistic Available at: <http://www.ons.gov.uk/ons/taxonomy/index.html?nscl=Migration#tab-data-tables> [last accessed 25.03.2014].
 18. Ruhs M., 2007 'Greasing the wheels of the flexible labour market: East European labour immigration in the UK'. COMPAS Research Report, Oxford Available at: <http://www.compas.ox.ac.uk/publications/working-papers/wp-06-38/> [last accessed 25.03.2014].
 19. Ruhs M., 2012 'EU Enlargement and Labour Immigration: The UK Experience' in: Zelano K. (ed.) 2012 'Labour Migration. What's in it for us?'. Sweden, pp. 63 – 120.
 20. Schimmelfennig F., 2001 'The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union'. International Organization, vol. 55, no. 1, pp. 47 – 80.
 21. Somerville W., 2007 'Immigration under New Labour'. Bristol: Policy Press, 240 p.

22. Spencer S., 2007 'Immigration' in: Seldon A. (ed.) 2007 'Blair's Britain 1997-2007', Cambridge: Cambridge University Press, pp. 341 – 360.
23. Van Selm J., Tsolakakis E., 2004 'EU Enlargement and the Limits of Freedom'. Migration Policy Institute. Available at: <http://www.migrationpolicy.org/article/eu-enlargement-and-limits-freedom/> [last accessed 29.03.2014].
24. Vargas-Silva C., 2011 'Lessons from the EU Eastern Enlargement: Chances and Challenges for Policy Makers'. CESifo DICE Report no. 4. Available at: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1213550.PDF> [last accessed 29.03.2014].
25. Wright C., 2010 'The regulation of European labour mobility: National policy responses to the free movement of labour transition arrangements of recent EU enlargements'. SEER Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe, no. 2, pp. 157 – 179.
26. Zelano K., 2012 'Introduction' in: Zelano K. (ed.) 2012 'Labour Migration. What's in it for us?'. Sweden, pp. 15 – 26.
27. Деріга В. Характерні риси й особливості розширення ЄС / В. Деріга // Світова та європейська інтеграція: Навч. посіб. / За ред. Багмет М. О. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 120 – 139.
28. Черінько І. Розширення замість поглиблення: політика уряду нових лейбористів Великої Британії щодо Європейського Союзу / Ігор Черінько // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2009. – Вип. 16. – С. 400 – 404.
29. Черінько І. Концептуально-теоретичні засади дослідження політики Великої Британії щодо розширення ЄС (1997-2010 рр.) / Ігор Черінько // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2011. – Вип. 95. Ч. I. – С. 87 – 88.

1. Derega V. Charakterni rysy j osoblyvosti rozshyrennya YeS / V. Derega // Svitova ta yevropejs`ka integraciya: Navch. posib. / Za red. Bagmet M. O. – Mykolayiv: Vyd-vo MDGU im. Petra Mogyly, 2008. – S. 120 – 139.

2. Cherin`ko I. Rozshyrennya zamist` poglyblennya: polityka uryadu novyx lejborystiv Velykoyi Brytaniyi shhodo Yevropejs`kogo Soyuzu / Ihor Cherin`ko // Suchasna ukrayins`ka polityka. Polityky i politology pro neyi. – K., 2009. – Vyp. 16. – S. 400 – 404.

3. Cherin`ko I. Konceptual`no-teoretychni zasady doslidzhennya polityky Velykoyi Brytaniyi shhodo rozshyrennya YeS (1997-2010 rr.) / Ihor Cherin`ko // Aktual`ni problemy mizhnarodnyh vidnosyn: Zb. nauk. pracz`. – K.: Kyivivs`kyj nacz. un-t im. T. Shevchenka, 2011. – Vyp. 95. Ch. I. – S. 87 – 88.

Рецензент: Лупул Т.Я., д.політ.н., доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

7.04.2014

УДК 111; 141 (043.5)

Попков В.В., Аль-Кузайи Джабер Сакран

Н. БЕРДЯЕВ О РЕВОЛЮЦИИ В АСПЕКТЕ ПРОБЛЕМ СОВРЕМЕННОЙ ЭПОХИ

Проанализирована концепция персоналистической революции Н. Бердяева с точки зрения проблем и потребностей современной эпохи. Впервые в философской литературе сделана попытка раскрыть, с позиции социальной практики, сенбердяевскую концепцию «конца истории».

Ключевые слова: революция, Бердяев, социальная практика, философия, концепция, история.

Попков В.В., Аль-Кузайи Джабер Сакран

М. БЕРДЯЄВ О РЕВОЛЮЦІЇ В АСПЕКТІ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ ЕПОХИ

Проаналізована концепція персоналістичної революції М. Бердяєва з погляду проблем і потреб сучасної епохи. Вперше у філософській літературі робиться спроба з позиції соціальної практики розкрити сенсбердяєвську концепцію «кінця історії».

Ключові слова: революція, Бердяєв, соціальна практика, філософія, концепція, історія.